

Wstęp

Tematem niniejszego tomu jest pojęcie dobrostanu rozumianego jako subiektywne odczucie zadowolenia z różnych aspektów życia jednostki: fizycznego, psychicznego i społecznego oraz jego wpływ na różne konteksty nauczania i uczenia się języka obcego. Zebrane tu teksty ukazują zarówno dobrostan nauczyciela glottodydaktyka, jak i ucznia/studenta i ich wzajemne uwarunkowania. Pojęcie dobrostanu i czynników go warunkujących to istotne zagadnienie w badaniu klasy językowej, sukcesu nauczyciela oraz ucznia. Dobrostan, stanowiąc subiektywną ocenę stanu zadowolenia danej jednostki, wywodzi się w dużym stopniu z jej emocjonalności, wpływającej na jej relacje z innymi, a w rezultacie na poziom umiejętności zrozumienia drugiej osoby i efektywnej komunikacji oraz interakcji. W kontekście edukacji językowej, której głównym celem jest tworzenie optymalnych warunków do rozwijania różnorodnych umiejętności komunikacyjno-interakcyjnych, dobrostan stanowi w dużym stopniu podstawę sukcesu zarówno nauczyciela, jak i ucznia w szeroko pojętej klasie językowej. Opracowując ten tom, chcieliśmy zwrócić uwagę na to, iż badanie dobrostanu – pomijając kontekst edukacyjny – staje się bardzo istotnym elementem wspomagającym funkcjonowanie ludzi w świecie pełnym zagrożeń i niepewności, w świecie, w którym jednostka pozostawiona sama sobie może nie udźwignąć ich ciężaru. Po dwóch latach pandemii COVID-19, w których brakowało prawdziwej komunikacji, na Ukrainie wybuchła okrutna wojna, która wzmogła odczucie niepewności i strachu przed bezpośrednim zagrożeniem działaniami wojennymi, co zdecydowanie negatywnie wpłynęło na nasz dobrostan. Obecne czasy obfitujące w tragiczne wydarzenia i dramatyczne sytuacje stawiające nas wobec nowych wyzwań sprawiają, że rzeczywistość, w której żyjemy, odbieramy jako trudną i rzutującą w mniejszym lub większym stopniu na różne obszary naszych codziennych działań. Wspólna przestrzeń, którą tworzą uczniowie i nauczyciel, stanowić może szczególne miejsce pozytywnego oddziaływania na ich indywidualny dobrostan. W szczególności dobrostan jednego z uczestników tej

przestrzeni zasługuje na szersze omówienie – narażony na wielorakie zewnętrzne presje nauczyciel języków obcych dodatkowo musi mierzyć się z odpowiedzialnością za stan dobrostanu swoich podopiecznych, często reprezentujących pokolenie naznaczone bolesnym doświadczeniem kryzysów ostatnich lat. Musi sprostać coraz trudniejszym wyzwaniom swej profesji (zarówno metodycznym, jak i psychopedagogicznym). Prezentowany tom stanowi forum dyskusji, refleksji nad rolą dobrostanu w życiu uczestników procesu glottodydaktycznego, wymiany doświadczeń i dobrych praktyk służących utrzymaniu tego stanu i dostrzeganiu przejawów jego korzystnego oddziaływania głównie w kontekście uczelni wyższych i zajęć lektoratów.

Zebrane teksty zostały pogrupowane zgodnie z perspektywą, jaką reprezentują, obejmują tym samym dwie części: *Dobrostan z perspektywy nauczyciela glottodydaktyka* (część I) oraz *Dobrostan z perspektywy studenta* (część II). W kilku przypadkach tematyka ta nakłada się na siebie, trudno bowiem odzielić dobrostan nauczyciela od dobrostanu ucznia, które wzajemnie się warunkują. Część pierwszą rozpoczyna tekst autorstwa Anny Michońskiej-Stadnik pt. *Dobrostan nauczycieli i jego wybrane aspekty w perspektywie europejskiej*, który stanowi porównanie dobrostanu nauczycieli glottodydaktyków pracujących w Polsce z zagranicznymi przedstawicielami tego zawodu w odniesieniu do wybranych jego aspektów: satysfakcji z wykonywanego zawodu, poczucia akceptacji społecznej, odczuwanego i obserwowanego prestiżu zawodu nauczyciela oraz jego atrakcyjności. Analiza opracowana została na podstawie raportu Magdaleny Smak i Dominiki Walczak przygotowanego dla Instytutu Badań Edukacyjnych (2015) oraz raportu Eurydice (2015). Autorka dowodzi na jej podstawie, że pomimo pewnego niezadowolenia z warunków finansowych oraz obniżającego się prestiżu, satysfakcja aktywnych zawodowo nauczycieli jest stosunkowo wysoka, choć obserwuje się systematyczne opuszczanie zawodu być może spowodowane wypaleniem zawodowym czy też niepodejmowaniem pracy w zawodzie po ukończonych studiach. W kolejnym tekście dotyczącym dobrostanu nauczycieli, *Emocje nauczycieli języków obcych w fazie stabilizacji zawodowej – raport z badania biograficznego*, Ewa Papierz-Łapsa przedstawia wyniki badania poświęconego wybranym emocjom, takim jak: miłość, radość, strach, złość i smutek, których doświadczają nauczyciele języków obcych w szkole w kontaktach przede wszystkim z uczniami, ale też z innymi nauczycielami, dyrektorem i rodzicami. Teksty źródłowe i zebrane dane biograficzne pozwalają autorce stwierdzić, że emocje mają ogromny wpływ na dobrostan nauczycieli w odniesieniu do ich zaangażowania w pracę oraz na kształtowanie ich tożsamości zawodowej, a także na ogólny dobrostan osobisty. Umiejętności nauczyciela w radzeniu sobie z emocjami (ang. *emotion labour*) mają też bezpośredni wpływ na jego sukces poprzez kształtowanie interakcji i klimatu w klasie oraz emocjonalności ucznia. Temat emocji nauczyciela kontynuowany jest w kolejnym tekście autorstwa Krystyny Bieszki-Jędrzejewskiej pt. „*Trudne*”

emocje a dobrostan w pracy glottodydaktyka. Autorka – długoletni glottodydaktyk – dokonuje w nim przeglądu badań dotyczących emocji nauczyciela, wzbogacając go o własne doświadczenia i refleksje. Czytelnik ma okazję zapoznać się z wypróbowanymi strategiami pracy z własnymi emocjami w klasie szkolnej. Strategie te wywodzą się z założeń psychologii i programowania neurolingwistycznego (ang. NLP). Z kolei Dorota Zawadzka w tekście *Wpływ zmian zachodzących w zakresie lektoratów języków obcych na uczelniach wyższych na dobrostan lektorów języka niemieckiego* przedstawia wybrane aspekty odczuwania dobrostanu w miejscu pracy przez nauczyciela, skupiając się między innymi na dobrych relacjach czy możliwości realizacji własnych celów służących rozwojowi zawodowemu. Podnosi także kwestię przejrzystości panujących w szkole reguł, nie pomijając przy tym satysfakcji finansowej czy też stabilności pracy. Autorka stara się określić poziom dobrostanu nauczycieli germanistów w centrach językowych funkcjonujących w uczelniach wyższych w Polsce, wykorzystując w tym celu tzw. Kwestionariusz Dobrostanu Lektora w Miejscu Pracy. Jednocześnie diagnozuje wpływ reform instytucjonalnych na odczuwanie dobrostanu przez nauczycieli uczestniczących w badaniu. Pomimo krytycznych uwag w odniesieniu do trudności, jakie napotykają lektorzy, okazuje się, iż poziom dobrostanu wynikający z ich dobrych relacji ze studentami i innymi lektorami oraz satysfakcja z nauczania plasuje ich dobrostan na dość wysokim poziomie. Również Marta Dziubińska w artykule pt. *Nowa instrukcja MAKRO dla nauczyciela języka – postpandemiczna modyfikacja warsztatu dydaktyka* ukazuje, jak zmiana w kształceniu językowym wprowadzona przez daną uczelnię może wpłynąć na dobrostan pracującego w niej nauczyciela. Autorka swe rozważania rozwija na przykładzie Politechniki Łódzkiej, która z powodu obiektywnych czynników pandemicznych zmuszona była wprowadzić instrukcję online w zakresie projektowania, planowania i prowadzenia zajęć językowych. Zmiana ta, o charakterze projakościowym, nie tylko dokonała się w zewnętrznym środowisku, lecz także wpłynęła na jego uczestników – studentów (weryfikacja potrzeb, oczekiwań, zmiana świadomości) oraz nauczycieli (modyfikacja metod i technik, sposobu komunikacji). Tematyka dobrostanu, tym razem zarówno nauczyciela, jak i studenta w nauczaniu – uczeniu się online, przedstawiona jest przez Grację Cimaszewską-Kuniniec w tekście zatytułowanym *Student and teacher well-being and remote classes. Online engagement during the pandemic – a comparison of English courses taught before, during and after the pandemic* (Dobrostan nauczyciela i ucznia w nauczaniu online: Perspektywa przed, podczas i po okresie pandemicznym a stopień zaangażowania w proces glottodydaktyczny). Przeprowadzone badanie kwestionariuszowe ukazuje, jak ogromnie negatywny wpływ miało nagłe przejście na nauczanie online, powodując znaczne obniżenie zaangażowania i motywacji do uczenia się u studenta. Autorka konkluduje, iż jedynie wsparcie emocjonalne jest w stanie przywrócić pozytywne zaangażowanie i motywację zarówno do uczenia się

języka obcego, jak i jego nauczania, tym samym podnosząc poziom dobrostanu obu stron zaangażowanych w ten proces.

Drugą część tomu poświęconą dobrostanowi oczami uczącego się/studenta rozpoczyna tekst Evy Seidl *Student–teacher relationships as a source of mutual support in emotionally challenging times* (Relacje pomiędzy nauczycielem a uczniem jako sposób na wzajemne wsparcie w czasach emocjonalnie trudnych). Autorka dokonuje analizy specyfiki nauczania w sektorze szkolnictwa wyższego, koncentrując się na doświadczeniu studenta uczelni wyższej. Za fundamentalne dla budowania dobrostanu studenta oraz jego funkcjonowania w czasach zagrożeń, takich jak pandemia czy wojna, uznaje rolę relacji nauczyciel–uczeń. Autorka dzieli się nie tylko własnymi przemyśleniami, ale też doświadczeniem praktycznym nauczyciela glottodydaktyka. Z kolei Justyna Cholewa i Zofia Rak przedstawiają studium przypadku wybranej grupy studentów w tekście *Dobrostan studentów kierunków ekonomicznych*, tak zwanej generacji Z, charakteryzowanej jako pokolenie optymistów kochających nowinki technologiczne, skoncentrowanych głównie na samorozwoju i własnej karierze zawodowej. Dobrostan studentów – podobnie jak innych omawianych już grup – w sferze psychicznej, fizycznej i społecznej jest konieczny do realizacji przez nich zdefiniowanych celów i zadań. Autorki artykułu badają poziom tego dobrostanu w kontekście edukacji języków specjalistycznych. Chociaż należy niewątpliwie uznać, iż nauczyciel ma ogromny wpływ na dobrostan ucznia/studenta, jednakże – szczególnie w kontekście uczelni wyższej – budowanie poziomu dobrostanu jest indywidualną odpowiedzialnością każdego studenta. Tekst Adrian Ryty-Wojciechowskiej zatytułowany *Autonomia uczącego się drogowskazem na drodze do dobrostanu* ukazuje rolę, jaką odgrywać może autonomia ucznia w dążeniu do jego dobrostanu rozumianego tutaj bardziej szczegółowo – jako połączenie warunków oferowanych przez uczelnię, relacji na niej panujących, możliwości i sposobów samorealizacji oraz nieuchronnie dobrego stanu zdrowotnego. Analizowane w tekście wyzwania i trudności, mogą być – zgodnie z refleksją autorki – pokonane i wyeliminowane dzięki kształtowaniu autonomii studenta, a więc odpowiedzialności za własne działania i dobrostan. Do tematyki emocji powracają Grażyna Strzelecka i Renata Suszczyńska, które w tekście pt. *Nauczanie języków specjalistycznych, czyli jak rozmawiać bez lęku o problemach współczesnego świata na zajęciach z języka obcego – refleksje praktyka* przyglądają się tzw. tematom trudnym na zajęciach lektoratowych w kontekście nauczania języków specjalistycznych. Autorki omawiają m.in. problemy kryzysu energetycznego, inflację, bezrobocie, wskazując czytelnikowi sposoby eliminacji napięcia i negatywnych emocji, które te kwestie mogą powodować. Rezultatem kształtowania takiego podejścia będzie wyciszenie emocji, poczucie spokoju i bezpieczeństwa, stanowiące podstawę dobrostanu każdej jednostki bez względu na kontekst jej funkcjonowania. Autorki proponują podejście działaniowo-zadaniowe, które

w sposób istotny wpływa na tworzenie pozytywnych relacji w grupie, jak również efektywnej komunikacji pomiędzy nauczycielem a studentem, czego dowodem jest praktyka stosowana na lektoratach specjalistycznego języka niemieckiego w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie i Uniwersytecie Warszawskim. Zagadnienie istotności doboru tematów, a także realizację tematów trudnych, omawianych podczas zajęć językowych podejmuje również artykuł Agaty Olszowej pt. *Wrażliwe tematy na zajęciach z języka obcego: jak i czy w ogóle powinno się je poruszać?* Autorka czyni refleksję nad komfortem psychicznym nauczyciela oraz ucznia w dyskusjach dotyczących trudnych, a także polaryzujących spraw społecznych (śmierć, choroby, uzależnienia, przemoc, dyskryminacja, seksualność, polityka, wojna) i stawia pytania, czy takie właśnie zagadnienia mogą być realizowane na zajęciach ze studentem oraz jaka jest reakcja emocjonalna studentów w języku polskim w porównaniu z reakcją w języku obcym, innymi słowy, czy zmiana języka powoduje mniejsze zaangażowanie emocjonalne. Autorka przedstawia również praktyczne sposoby wprowadzania tego rodzaju tematów na zajęciach językowych. W kolejnym tekście zatytułowanym *Czynniki wpływające na satysfakcję z nauki języka obcego* Monika Horyśniak odnosi się do roli motywacji w uczeniu się języka obcego, podkreślając, jak istotną rolę w jej rozwijaniu pełni nauczyciel. Główny cel przedstawionego badania stanowi określenie poziomu satysfakcji z uczenia się języka obcego, przy tym satysfakcja uznawana jest za ważny czynnik wpływający na dobrostan ucznia (jednostki). Ostatnie dwa teksty prezentowanego tomu obejmują tematykę podejścia i metody nauczania języka obcego, któremu za cel stawia się nie tylko kształcenie językowe, ale i rozwijanie dobrobytu uczącego się. Najlepszym przykładem tego podejścia jest stosowanie elementów psychologii pozytywnej przedstawione przez Irenę Moszczyńską-Janicką w tekście *The survival guide: a story behind the Action Oriented Approach project* (Przewodnik przetrwania: projekt badania w działaniu i jego historia). Zmieniające się warunki, wyzwania, obawy i oczekiwania ludzi, mają swoje odzwierciedlenie również w świecie akademickiej dydaktyki. Podstawę nowoczesnego podejścia w praktyce glottodydaktycznej stanowi dokument ramowy Europejski System Opisu Kształcenia Językowego (ang. Common European Framework for Languages – CEFR), ale też tak zwane badanie w działaniu (ang. *action research/action oriented approach*), które wzbogacone jest tu o elementy psychologii pozytywnej, a szczególnie model dobrostanu PERMA. Jest ono ukierunkowane na rozwijanie dobrostanu uczącego się oraz osiągnięcie sukcesu w nauce języka obcego. Autorka przedstawia wprowadzenie kursu realizującego wskazane założenia w nauczaniu języka angielskiego na Uniwersytecie Gdańskim. Rozważania na temat dobrostanu wieńczy ostatni w tomie tekst napisany przez Katarzynę Rukojć pt. *Psychoedukacja i psychoprofilaktyka w nauczaniu dziecka z traumą*. Artykuł stanowi bardzo mocny akcent, poświęcony jest bowiem posttrauma-

tycznemu uczniowi (jego charakterystyce i możliwym zachowaniom w klasie) oraz nauczycielowi (dostępnym mu sposobom radzenia sobie w tak trudnym kontekście). Tutaj istotne są zarówno dobrostan ucznia, jak i nauczyciela oraz wzajemne ich uwarunkowania. Nauczyciel musi być świadomy symptomów zachowań posttraumatycznych, by im zapobiegać, szerzej zaś – by wspomagać danego ucznia, innych uczniów oraz samego siebie („pułapka traumatyczna”). Autorka bardzo przekonująco postuluje konieczność prowadzenia kształcenia/dokształcania w zakresie psychoedukacji i psychoprofilaktyki.

Oddając kolejny tom w ręce czytelników, mamy nadzieję, że temat w nim zaproponowany będzie nie tylko inspiracją do przemyśleń, ale też konkretnym narzędziem dla glottodydaktyków oraz że pomoże im zobaczyć, jak ważnym tematem tak często jeszcze pomijanym jest dobrostan, zwłaszcza w odniesieniu do osoby nauczyciela.

 <https://orcid.org/0000-0003-0626-0703>

 <https://orcid.org/0000-0003-2198-6334>

Danuta Gabryś-Barker
Ryszard Kalamarz